

ชื่อวิทยานิพนธ์	การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมค อำเภอตะโหมค จังหวัดพัทลุง
ผู้เขียน	นางสาวปาริฉัตร วงศ์พานิช
สาขาวิชา	สิ่งแวดล้อมศึกษา
ปีการศึกษา	2545

บทคัดย่อ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และประเมินศักยภาพของเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ชุมชนได้จัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนตะโหมค ต.ตะโหมค อ.ตะโหมค จ.พัทลุง โดยใช้วิธีการศึกษาแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ และการพัฒนาทักษะการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนและกลุ่มแกนนำสถานวัด ขั้นตอนการพัฒนาทักษะดังกล่าวมีดังนี้ (1) การสำรวจเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (2) การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (3) การปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (4) การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (5) การทดลองใช้เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ครั้งที่ 1 (6) การทดลองใช้เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ครั้งที่ 2 และการประเมินศักยภาพของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ นอกจากนี้ ในแต่ละขั้นตอนยังมีกลุ่มองค์กรจากภายนอกที่ให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชุมชนเขาหัวช้าง มีแนวทางการจัดทำที่สอดคล้องกับการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติในเขตสงวน แต่เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชุมชนเขาหัวช้างเป็นเส้นทางที่มีคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นผู้นำเดินศึกษาธรรมชาติ เนื้อหาการสื่อความหมายมีความสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชนที่พึ่งพิงธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับประวัติความเป็นมา และความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับป่าเพื่อกระตุ้นให้ผู้มาศึกษาธรรมชาติเข้าใจความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมากยิ่งขึ้น กลุ่มองค์กรภายในชุมชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวมี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนฝ่ายบริหาร กลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนฝ่ายประชาสัมพันธ์ และกลุ่มสถานวัด แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในระดับที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนฝ่ายบริหาร มีส่วนร่วมในทุกระดับของการมีส่วนร่วม ส่วนอีก 2 กลุ่มมีส่วนร่วมในบางระดับเท่านั้น การมีส่วนร่วมของทั้ง 3 กลุ่มเป็นผลมาจากเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกชุมชน เงื่อนไขภายในที่สำคัญได้แก่ การมีผู้นำตามธรรมชาติที่มีวิสัยทัศน์ การมีกลไกที่เอื้อให้

ชุมชนเกิดการปฏิสัมพันธ์กันอยู่เสมอ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการที่ชุมชนมีความรู้สึกร่วมกันว่าป่าชุมชนเขาหัวช้างเป็นสาธารณสมบัติ ส่วนเงื่อนไขภายนอกที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ การที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจในการเข้ามาศึกษาดูงานและทำวิจัย

กระบวนการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของกลไกที่เอื้อให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งกลไกดังกล่าวยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องในชุมชน และทำให้ชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ให้กับทั้งบุคคลภายในและภายนอกชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึกของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ตระหนักถึงแนวทางการพัฒนาที่มนุษย์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติได้ต่อไป

Thesis Title	Development of a Nature Trail for Ecotourism with Community Participation : A Case Study of Khao Hua – Chang Community Forest Tambon Tamot, Amphoe Tamot, Changwat Phatthalung
Author	Miss Parichadt Wongpanit
Major Program	Environmental Education
Academic Year	2002

Abstract

This action research aims to study the process and levels of participation of a community in developing a nature trail, as well as assessing the potential of the trail as part of a community-based ecotourism project in the community. The research methods include qualitative research approaches and activities for developing the trail. The community forest committee and core members of the "Temple Ground Council" were actively involved in the following activities: (1) a survey of the trail, (2) a workshop on "ecotourism management and development of a nature trail", (3) developing the trail, (4) a field trip, (5) the first try-out for the trail, (6) the second try-out, and an assessment of potential of the trail.

The findings show that the development of a nature trail in Khao- Hua-Chang community forest is compatible with an approach used in developing nature guided trails in conservation areas. Natural interpretations in the trail are based on the villagers' ways of life, which depend on nature, together with Khao Hua-Chang history and beliefs about the forest. This is significant for promoting visitors' understanding about the close relationship between human beings and nature. The development process involved three groups of participants: two sections in the community forest committee, which included the management and the public relations sections, as well as core members of the "Temple Ground Council". The level of participation in each group was different. The management section was involved in all levels of participation, whereas the others participated in some activities. Their participation is related to both internal and external conditions. The internal conditions include informal leaders with a vision of development and conservation, mechanisms contributing to community cohesion, kinship relationships, as well as public awareness of the community forest as common property. Frequent visits for studies and research from outsiders is also an external condition significant to the participation.

The community's participation in developing the trail was part of the mechanism contributing to public participation in the community. Such prevalent mechanisms contribute to on-going processes of sharing experiences, insights and knowledge for both villagers and outsiders. This can also lead to the promotion of awareness concerning sustainable development for all concerned parties.